

SUMMARY. This article presents a musical analysis of William Shakespeare's "Hamlet." The work was revised by various composers in musical directions, among which the operas of Ambrouis Thomas and Brett Dean, as well as symphonic interpretations by composers such as P. I. Tchaikovsky and D. Shostakovich, hold a special place. The article analyzes the dramatic functions of music - expressing characters' inner experiences, creating stage atmosphere, and enhancing plot dynamics. In particular, the portrayal of Hamlet and Ophelia through music, and how their psychological states are conveyed to the listener, were analyzed.

УИЛЬЯМ ШЕКСПИРДИҢ «РОМЕО ХЭМ ДЖУЛЬЕТТА» ШЫҒАРМАСЫНДА МУЗЫКАЛЫҚ ДРАМАТУРГИЯ: ВОКАЛ ӨНЕРИНИҢ РАҰАЖЛАНЫҰЫНА ТӘСИРИ

М.Қ.Палўаниязов – оқытыўшы

Өзбекстан мәмлекетлик көркем өнер хэм мәдениет институты Нөкис филиалы

Таяныш сөзлер: Шекспир, Ромео хэм Джульетта, музыкалық драматургия, вокал, вокалға тәсир, опера/балет.

Ключевые слова: Шекспир, Ромео и Джульетта, Музыкальная драматургия, Вокал, Влияние на вокал, Опера/Балет.

Key words: Shakespeare, Romeo and Juliet, Musical dramaturgy, Vocal art, Influence on vocals, Opera/Ballet.

Уильям Шекспирдиң «Ромео хэм Джульетта» трагедиясы жәхән әдебиятының ең белгили хэм сүйикли шығармаларынан бири. Оның мухаббат хэм душпанлық, қурбанлық хэм трагедия ҳаққындағы универсал тарийхи әсирлер даўамында художниклер, жазыўшылар хэм музыкантларды илхамландырып келген. Шекспир пйесасы тийкарында пайда болған музыкалық драматургия көплеген музыкалық шығармалардың жаратылыўының басланғыш ноқаты болды, олар өз гезегинде вокал көркем өнериниң раўажланыўына үлкен тәсир көрсетти.

Тийкаргы бөлим: (Бул жерде хәр бир тийкаргы жағдайды раўажландырыў, оларды анық мысаллар хэм таллаўлар менен беккемлеў зәрүр. Мысалы, Гуно операсын талқылаўда Ромео хэм Джульетта арияларын көрип шиғиў, олардың нама сүүретин, оркестрлестирилиўин талқылаў, Шекспир тексти менен салыстырыў мүмкин. Прокофев балетин таллаўда тийкаргы қахарманлар хэм олардың қатнасықларын характерлеўши лейтмотивлерди көрип шиғиў мүмкин.) Уильям Шекспирдиң "Ромео хэм Джульетта" трагедиясы музыка драматургиясына, әсиресе опера хэм балет вокал көркем өнериниң раўажланыўына үлкен тәсир көрсетти. Төмендеги әхмиедли мәселелер келтирилген:

• **Уильям Шекспир шығармасында музыканың әхмиеети:** Қосық, аяқ ойын хэм сес эффектлеринен пайдаланыў арқалы орталықты жаратыў, руўхый тәсирди

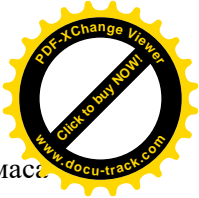
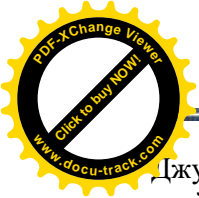
күшейтиў хэм қахарманлардың характерлерин ашып бериўди талқылаў. Пьесаның текстинен музыка элементлерин көрсетиўши мысаллар.

• **Вокал көркем өнериниң раўажланыўына тәсири:** «Ромео хэм Джульетта»ның сюжети хэм характерлери композиторларды опера, балет хэм басқа вокал дәрәпелерин жаратыўға илхамландырды. Трагедияның ең әхмиедли музыкалық талқылаўларына көз-қарас: Шарль Гунонын «Ромео хэм Джульетта» операсы. Сергей Прокофьевтиң «Ромео хэм Джульетта» балети. Басқа музыкалық дүзетиўлер (мәселен, Leonard Bernstein's West Side Story - туўрыдан-туўры дүзетиў емес, бирақ сюжеттен илхамланған)

• **Вокал хэм инструментал баянлаў кураллары:** Мухаббат, түскинлик хэм қайғы сыяқлы хәр түрли сезимлерди көрсетиў ушын композиторлар вокал партиялары, оркестрлеў хэм мелодиялық усыллардан қалай пайдаланғанлығын үйрениў. Трагедиялық орталықты пайда етиўде қолланылатуғын музыкалық усылларды таллаў.

• **Музыкалық драматургия талқылаў усылы сыпатында:** «Ромео хэм Джульетта»ның хәр қыйлы музыкалық талқылаўлары тарийх хэм персонажлар ҳаққында хәр қыйлы көз-қарасларды усынысын көрип шығиў. Пьесаны қайта ислеўде хәр түрли музыкалық усылларды салыстырыў.

• **Музыка арқалы трагедияны қабыллаў эволюциясы:** «Ромео хэм

«Джульетта»ның музыкалык дизайны ўақыттын өтиүи менен өзгергенлигин таллаў, музыкалык талғамлар хәм мәдений қәдириятлардың өзгериўин сәўлелендириў.

1. Опера раўажланыўына тәсир етиў:

• **Композиторлар ушын илхам.** «Ромео хәм Джульетта» XVII әсирдеги дәслепки үлгилеринен баслап, XIX әсирдеги атақлы Шарль Гуно операсына шекем көплеген опералар ушын илхам дәреги болған. Гуно операсы пьесаның ең табыслы сәўлелениўлеринен бири есапланады.

• **Вокал партиялары хәм драматизми.** Опера вокал партиялары арқалы қахарманлардың сезимлерин ашып бериў имканиятын береді. Композиторлар «Ромео хәм Джульетта» сүйспеншилигин, ышқы-мухаббатын, түскинлигин, трагедиясын бериў ушин ариялар, дуэтлер, ансамбльлерден пайдаланады.

• **Вокал техникасын раўажландырыў.** «Ромео хәм Джульетта» операсы қосықшылардан жоқары вокал техникасы хәм драматургиялық көркемликте талап ететуғын еді. «Ромео хәм Джульетта» партиялары көбинесе тенор хәм сопрано ушын жазылып, атқарыўшылардан бельканто шеберлиги, жеңиллик хәм шеберликте талап етеді.

• **Операларға мысаллар:**

- Nicola Antonio Zingarelli - Giulietta e Romeo (1796)
- Vincenzo Bellini - I Capuleti e i Montecchi (1830)
- Charles Gounod - Roméo et Juliette (1867)

2. Балет раўажланыўына тәсир етиў:

• **Балет сахналастырыўлары ушын сюжет.** «Ромео хәм Джульетта» балети де белгили балет сюжетине айланды. Сергей Прокофьевтиң «Ромео хәм Джульетта» балети дүньядағы ең белгили хәм сүйикли балетлерден бири.

• **Эмоцияларды аяқ ойын арқалы билдириў.** Балетте қахарманлардың сезимлери аяқ ойын хәм пантомима арқалы көрсетиледи. Музыка аяқ ойынның тәсир күшин қоллап-қуўатлайды хәм күшейтеді.

• **Балетте музыканың ролы.** Прокофьевтиң «Ромео хәм Джульетта» балетиндеги музыка атмосфера жаратыўда, сезимлерди жеткериўде, сюжетте раўажландырыўда үлкен әҳмийетке ийе. Прокофьев музыкасы мелодикалық, драматизм хәм тәсирлилиги менен ажыралып турады.

• **Балетте вокал элементлери.** Балет тийкарынан аяқ ойын көркем өнери болып есапланса да, айырым ўақытларда вокал

элементлеринен, яғный хор ямаса вокализлерден пайдаланып, қосымша эффект жаратыў, сахнаның драмалылығын көрсетиў мүмкин.

3. Музыкалық драматургияға тәсир етиўдиң улыўма белгилери:

• **Эмоцияларға итибар бериў.** «Ромео хәм Джульетта» операсында да, балетинде де күшли сезимлер - мухаббат, жек көриўшилиқ, қорқыў, түскинликте көрсетиўге айрықша итибар қаратылады.

• **Сюжеттин драмалық раўажланыўы.** Музыка хәм сахна хәрекетинен драматургиялық конфликтте раўажландырыў хәм трагедиялық финалда кульминацияға ерисиў ушын пайдаланылады.

• **Музыка хәм драманың бирлесиўи.** Композиторлар хәм хореографлар музыка хәм драманы өз-ара бирлестирип, пүтин хәм қызықлы көркем-өнер дәретпесин жаратыўға хәрекет етеді.

• **Вокал көркем өнерине тәсири.** «Ромео хәм Джульетта» операсы вокал техникасының раўажланыўына, қосықшылардың драматик рольлерди көрсетиў имканиятларының кеңейиўине хызмет етти.

Уильям Шекспирдиң «Ромео хәм Джульетта» шығармасы композиторлар хәм хореографлар ушын опера хәм балет көркем өнериниң раўажланыўына үлкен тәсир көрсетти. Ол вокал көркем өнериниң раўажланыўына тәсир көрсетип, қосықшы хәм аяқ ойыншылардан жоқары шеберлик хәм драммалық көркемликте талап еткен. Уильям Шекспирдиң «Ромео хәм Джульетта» трагедиясы опера вокал көркем өнериниң раўажланыўы жағдайында композиторлар ушын таўсылмас илхам дереги болып йесапланады. Пьесаның музыкалық драматургиясына қандай тәсир көрсеткенлиги хәм вокал музыкасының драматургиялық элементлерди көрсетиў ушын қолланылыўын толығырақ көрип шығып, нота үлгилерин көрсетемиз.

1. «Ромео хәм Джульетта» музыкалық драматургиясының тийкарғы қуралы сыпатында опера:

• **Лейтмотивлерден пайдаланыў:** Композиторлар көбинесе лейтмотивлерден белгили бир музыкалық сөзлерди персонажлар ямаса идеялар менен байланыстырыў ушын пайдаланады. «Ромео хәм Джульетта» мухаббатының лейтмотиви трагедиялық мотивке айланып, олардың тәғдиринен дәрек бериўи мүмкин.

• **Вокал ансамбльлери хәм қарама-қарсылықлар:** Опера Монтеки хәм

Капулетти шаңарақлары арасындағы қарама-қарсылықты күшли хор көринислери хэм қарама-қарсылық вокал ансамбльлери арқалы көрсетиў имканиятын береді.

• **Ариялар ишки сезимлердиң көриниси сыпатында:** Ариялар тийкарғы қахарманларға өзлериниң ишки сезимлерин ашып бериў имканиятын береді.

2. Нота мысаллары хэм анализ (Шарль Гуноның "Ромео хэм Джульетта" операсы мысалында):

• **Джульеттаның " Je veux vivre " ("Мен жасағым келеді")** ариясы Биринши парданың жеңил, колоративли ариясы (вальс) өмирдиң жас куўанышын, Джульеттаның мухаббатқа умтылыўын көрсетеді.

○ **Өзгешелиги:** Тез темп, жоқары тесситура, безек хэм колоратуралардың көплиги.

○ **Вокал талаплары:** хаўаздың жеңиллиги, ийкемлесіушенлиги, интонацияның анықлығы хэм шебер атқаруў кәбилетин талап етеді.

○ **Драматургиялық ролы:** трагедиялық мухаббатқа дус келместен бурын Джульеттаның пәклиги хэм кеўиллигин көрсетеді.

○ **Нота сөз бирикпесине мысал (әпиўайыластырылған түрде):**

Тема: Je veux vivre (үзинди)

Өлшеми: 3/4.

Тонлық: До мажор.

Структура: |: E2 F2 G2 | A2 G2 F2 | E2 D2 C2: |

• **Ромео хэм Джульеттаның мухаббат дуэти «Ô nuit divine! Je t'implore!»** көринистеги бул дуэт «Ромео хэм Джульетта» арасындағы мухаббаттың туўылыўы хэм раўажланыўын көрсетеді.

○ **Өзгешелиги:** сазлы, лирикалық музыка, вокал сызықларының тығыз байланысы, тәсерли үнлесликлер.

○ **Вокал талаплары:** Легато атқаруў техникасын жақсы билиўди, шерикти тыңлай алыўды хэм үнлес вокал ансамбльин жарата алыўды, сезимталлық хэм ышқыпазлықты жеткерип бериўди талап етеді.

○ **Драматургиялық ролы:** «Ромео хэм Джульетта» арасындағы мухаббаттың күшлилиги хэм пәклигин, олардың шаңарақларының душпанлығына қарамастан, көрсетеді.

Ноталық сөз бирикпесине мысал (әпиўайыластырылған түрде - Ромео партиясы):

Тема: Ô nuit divine! (үзинди-Ромео)

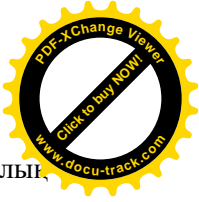
Өлшеми: 4/4.

Тонлық: Фа мажор.

Структура: /C2 D2 / E2 F2 / G2 A2 / G2 F2: /

• **Джульеттаның өлими:** Джульетта оянып, өли Ромеоны көрген ақырғы сахна қосықшыдан үлкен драматургиялық көркемлікті талап етеді. Дауыс қорқыныш, түскинлик хэм, ең ақырында, тәғдирге қайыл болыўды жеткеріуі керек. Музыка көбинесе пәсейіуши сызықлар хэм диссонанслы гармониялардан пайдаланып, ўақыяның қайғылылығын көрсетеді.

3. Вокал көркем өнериниң раўажланыўы "Ромео хэм Джульетта"ның талқыланыўына қандай тәсир көрсетеди?:

• **Бельканто:** Вокал техникасына қойылатуғын талаптар (бельканто) қосқышыларға қахарманлардың сезимлери хэм қыйын руўхый жағдайларын баян етиў имканын береді.

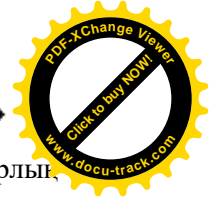
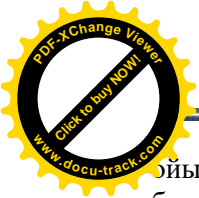
• **Опера қосықшыларының актёрлық шеберлигин раўажландырыў:** «Ромео хэм Джульетта» образларын исенимлі көрсетиў, олардың кеширмелерин тамашагөйлерге жақын хэм түсиникли етиў имканиятын береді.

• **Интерпретация:** хаўаз шеберлиги артқан сайын қосықшылар өз партияларын еркин интерпретациялаўы, белгили образларға тереңлик хэм жаңа нюанстар қосыўы мүмкин.

Уильям Шекспирдиң "Ромео хэм Джульетта" пьесасы музыкалы театр тарийхында әҳмийетли шығарма болып қалмақта. Бул сюжетли опера қосықшыларға жоқары талаптар қойыў арқалы вокал көркем өнериниң раўажланыўына хызмет етип ғана қоймастан, соның менен бирге, драматургияны байытып, инсан сезимлериниң тереңлигин, трагедиялық конфликттиң қурамалылығын музыкалық тил арқалы жеткеріў имканиятын береді. Ария, дуэт, ансамбль қахарманлар характерин ашиў, олардың ишки дүньясын көрсетиў, қатнасықлардың барлық нокатларын көрсетиў имканиятын береді. Нота мысаллары музыкалық безеў трагедияның драмалық қабыл етилиўине қандай тәсир ететуғынлығын көрсетеди. Уильям Шекспирдиң «Ромео хэм Джульетта» трагедиясы опера вокал көркем өнериниң раўажланыўы контекстинде композиторлар ушын таўсылмас илхам дереги болып есапланады. Пьесаның музыкалық драматургияға қалай тәсир еткенлигин хэм вокал музыкасының драмалық элементлерди жеткеріў ушын қалай пайдаланылғанын толығырақ қарап шығамыз, соның менен бирге нота мысалларын келтиремиз. «Ромео хэм Джульетта»ның опера сахнасына тәсири баҳалап болмайтуғын дәрежеде. Хәр түрли дәўирдиң композиторлары бул трагедияға мүрәжат етип, оннан мәңгилик мухаббат, душпанлық хэм тәғдир темаларын тапқан. Опера қахарманлардың психологиялық тереңлигин ашып беріўге, олардың ишки дүньясы менен сыртқы жағдайлары арасындағы қарама-қарсылықларды айқын көрсетиўге мүмкиншилик береді. Лейтмотивлер, вокал ансамбльлери хэм жеке арияларға уқсаған музыкалық усыллар лирикалық хэм драмалық элементлер өз-ара

байланысқан көп қатламлы музыкалық шығарма дөретиўге жол ашады.

Вокал көркем өнериниң раўажланыўы «Ромео хэм Джульетта»ның талқылаўы менен тығыз байланыслы. Бельканто дәўири, мәселен, вокал техникасына жаңа талаптар қойып, қосқышыларға сезимниң нокатларын, сезимлердиң ең нәзик реңлерин көрсетиў имканиятын берди. Бельканто усылында жазылған ариялар жүдә нағыссы, шеберлиги менен ажыралып турады хэм атқарыўшыдан тек гана техникалық шеберликти емес, бәлким драматургияны да терең билиўди талап етеди. Ұақыттың өтиўи менен опера сахнасында «Ромео хэм Джульетта»ның түсиниклери өзгерип, музыкалық тил хэм сахналастырыў дәстүрлериниң раўажланыўын сәўлелендирген. Заманагөй спектакльдерде көбинесе қахарманлардың психологиялық қурамалылығына, трагедияның социаллық мазмунына, онда көтерилген философиялық мәселелерге итибар қаратылады. Өз нәўбетинде вокал көркем өнери де раўажланып, бул қурамалы хэм көп қырлы образларды көрсетиў ушын жаңа тәсир қуралларын усынады. Солай етип, «Ромео хэм Джульетта» опера көркем өнери ушын әҳмийетли шығарма болып қалмақта. Ол композитор хэм қосықшылар ушын илхам дереги болып, вокал техникасының раўажланыўын хошаметлейди, музыкалық драматургияның шегараларын кеңейтеди. Шекспир трагедиясы музыка тилине өткерилип, мухаббат күши хэм тәғдирдиң сөзсиз екенлигин еслетип, тамашагөйлердиң жүрегин толқытып келеди. «Ромео хэм Джульетта»ның тәсири тек классикалық операларда емес, ал заманагөй музыка тәжирийбелеринде де сезиледи. ХХІ әсир композиторлары Шекспир трагедиясынан илхамланып, академиялық музыка, рок хэм электроникадан баслап хәр қыйлы жанр хэм усыллар араласқан шығармалар жаратпақта. Бул спектакльдерде вокал көркем өнери де өзгериске ушырап, қосықшылардан универсаллықты, хәр түрли музыка шараятларына бейимлесіў қабилетин талап етеди. «Ромео хэм Джульетта» тек ғана жаңа опера шығармаларын жаратыўға емес, ал бар шығармаларды қайта көрип шығыўға да хошамет беретугынлығын атап өтиў қызық. Режиссёрлар хэм дирижёрлар Шарль Гуноның «Ромео хэм Джульетта», Беллинидиң «Монтеки хэм Капулетти» сыяқлы белгили операларды талқылаўдың жаңа усылларын излеп атыр. Бул талқылаўлар музыкалық стилистика, сахна безеўи ямаса актёрлық

Әйбінға тийисли болыўы мүмкин, бирақ мақсет бир – Уильям Шекспир трагедиясын заманагәй тамашагәйге және де түсиникли хәм жақын етиў. Опера көркем өнерине бағышланған вокал таңлаўлары хәм фестивалылары да көбинесе «Ромео хәм Джульетта» дан ариялар хәм сахналарды өз бағдарламасына алады. Бул жас қосықшыларға белгили образларды талқылаўда жарысып, вокал хәм актёрлық шеберлигин көрсетиў имканиятын береді. Бундай таңлаўларда қатнасыў көплеген опера қосықшыларының дәретиўшилигиндеги әхмийетли басқыш болып, олардың өзін көрсетиўи, халық хәм сыншылардың тән алыўына ерисиўи ушын үлкен имканият жаратады. «Ромео хәм Джульетта» опера сахнасында жасап, композитор, қосықшы хәм режиссёрларды жаңа хәм қызықлы спектакльлар жаратыўға шақырмақта. У.Шекспир трагедиясы музыка тилине өткерилип, муҳаббат, душпанлық хәм тәғдириң мәңгилик тымсалы болып қалады,

инсанның ышқы-муҳаббаты барлық дәўирлерде де өзгермейтуғынын ескертеді. Жуўмақлап айтқанда, Шекспирдиң «Ромео хәм Джульетта» шығармасы әпиўайы драма емес, бәлким үлкен музыкалық потенциалға ийе шығарма есапланады. Шекспир талантынан илхамланған композиторлар вокал хәм саз музыкасының көплеген дүрданаларын жаратты, олар қайғылы муҳаббат тарийхының тереңлигин хәм гөззаллығын жаңаша ашып береді. «Ромео хәм Джульетта»ның музыкалық талқылаўлары еlege шекем тыңлаўшыларды илхамландырып, толқытып келмекте, бул көркем өнердиң мәңги емеслиги хәм оның инсанның ең күшли сезимлерин жеткерип бериў қәбилетинен дәрек береді. Пьеса усылайынша вокал көркем өнериниң раўажланыўына үлкен тәсир көрсетип, композиторларға тәсирли хәм эмоционал шығармалар жаратыў ушын бай материал берди.

Пайдаланылған әдебиятлар

1. Шекспир, У. Ромео и Джульетта / Уильям Шекспир. - М.: Эксмо, 2015. - 256 с.
2. Гуно, Ш. Ромео и Джульетта: опера в пяти действиях / Шарль Гуно. - Партитура.
3. Прокофьев, С. Ромео и Джульетта: балет в трех действиях / Сергей Прокофьев. - Партитура.
4. Холмс, Т. Шекспир и музыка / Томас Холмс. - М.: Музыка, 1985. - 288 с.
5. Кенигсберг, А. К. 111 опер. Справочник / А. К. Кенигсберг, Т. С. Левашева, Э. Е. Ястребцева. - СПб.: КультИнформПресс, 2000. - 736 с.
6. Статьи о Шекспире и музыке в специализированных журналах (например, журналы "Музыкальная жизнь", "Опера").

РЕЗЮМЕ. Мақалада Уильям Шекспирдиң «Ромео хәм Джульетта» трагедиясында музыкалы драматургияның әхмийети ҳаққында сөз барады. Музыка хәм сес эффектлеринен пайдаланып, руўхий тәсирди күшейтиў, этирап орталығын жаратыў, қахарманлардың характерин ашып бериў талқыланады. Шекспир трагедиясының вокал көркем өнериниң раўажланыўына, атап айтқанда, опера хәм балет музыкасына тәсири изертленбекте. «Ромео хәм Джульетта»дан илхамланған композитор хәм либреттистлер вокал хәм инструментал саз әспабларынан пайдаланып, трагедиялық муҳаббат тарийхын көрсеткенлиги атап өгиледи.

РЕЗЮМЕ. В статье обсуждается значение музыкальной драматургии в трагедии Уильяма Шекспира "Ромео и Джульетта." Использование музыкальных и звуковых эффектов для усиления психологического воздействия, создания окружающей среды и раскрытия характера персонажей обсуждается. Исследуется влияние трагедии Шекспира на развитие вокального искусства, в частности, на музыку оперы и балета. Отмечается, что композиторы и либреттисты, вдохновленные "Ромео и Джульеттой," использовали вокальные и инструментальные инструменты, чтобы изобразить историю трагической любви.

SUMMARY. The article discusses the importance of musical dramaturgy in William Shakespeare's tragedy "Romeo and Juliet." The use of music and sound effects to enhance emotional impact, create the atmosphere, and reveal the characters' personalities is discussed. The influence of Shakespeare's tragedy on the development of vocal art, particularly opera and ballet music, is being studied. It is noted that the composers and librettists, inspired by "Romeo and Juliet," depicted a tragic love story using vocal and instrumental instruments.